

فهره یدون هوه یدا ... گه واهیده ری هه چوونی ره ژهه لاتی ناوه راست و چه ند بهش کی درامای ئه رانی . و رگه لانی / ئاکه عه بدو ل

له دیمه شق هاته دنیا له دیپله ماسیه وه به ره وه ئه ده ب و هزر چوو و
له تاراوگه ش مرد

نووسینی / امیر طاهری
و رگه لانی / ئاکه عه بدو ل

هوه یدا له پاریس یه کهم ره مان ی به ناوی (ژووره کانی نه خه شخانه) (*)
نووسی، که یه کهم ره مانه که سه کی نا فره نسی به زمانی فره نسی
نووسی، تا ئه مه ش به یه که له کاره ره سه نه کانی سه رده می خه ی
داده نرته و به خه لاتی که نگه ریش کاندید کرا. بابه تی سه ره کی ناوی
بریتییه له سه رنه که وتن له ته گه یشتنی یه کتری له نه وان ره ژهه لاتی
ئیسلام و ره ژئاوای عیلمانی. له و ره مانه دا له کاتی ئاهه نگه که
ژنه کی ده وه مه ندی پاریسی سازی کرد بوو، ژیا نی سه که سه به ته واوی
ده گه لته.

کتبه که ی هویدا (شه وه ئازاوه ییه کان) که به وه سفه کی به هوده ییانه ی
دره ژری وه رزی پایز له نیویورک له گه هاو ییه کی ده ست په ده کات. که
له په ده رک به وه ده کات هیچ کام کیان ناتوانن بزانه چی ده کهن تا
نه زانه ئایینه دیان چن ده به ته. دوا ی پیاسه که هویدا چوو وه ناو
ئه پارتمانه به ته که ی، دواتر زه نگی ته له فه نه که ی بهر گو ده که و ته
و که به ندی ده کات ده نگه کی گه وره ی ده ته بهر گو که ده ته : ئه وه
ته یته؟

ئه و پرسیاره به دره ژایی ته مه ن راوه دووی هوه یدای ده نا و هه رگیز
نه ده وه ستا له پرسینی: که ی نوونه ی راسته قینه ی هه ر کام کیمان چییه؟
دواتر پرسیاره که فراوان بوو و له چوارچیوه ی تایبه تی ده رچوو به
پشکنینی که ی نوونه ی فراوانتر: نه ته وه ی ئه رانی و خه زانه له ژهه لاتی
ناوه راست و ئیسلام و ئه وه ی په ی ده و تر ته جیهانی سه یه م.

له هه شتا کانی سه ده ی رابردو هوه یدا توانی له هه نگاو هه نه ته
له دیپله ماسی و ره مان نووسه کی ناسراو به ره وه هزر مه ند کی ره سه ن و
تایبه ت به تو ژینه وه له شو نی ئیسلام له و جیهانه ی که هه زی نائیسلام

تیدا فرماندهوایه. بهه‌ی خوندنه‌وه فراوانه‌کشی توانی کک
له‌ده‌قه نه‌ناسراوه ب‌اوه‌کانی ناو پ‌نج یان شه‌ش زمان ده‌ربه‌ن. ئه‌و
جگه له‌زمانی دایک (فارسی)، عه‌ربه‌ی و فه‌ره‌نسی (دکت‌رای به‌فه‌ره‌نسی
وه‌رگرت) و زمانی ئینگلیزی (که به‌ه‌یه‌وه کاری دیپل‌ماسی ده‌کرد) و
ئه‌مانی (زمانی گیس‌لای ژنی دووه‌می). نزیکه‌ی شاره‌زایی له‌هه‌موو ئه‌و
که‌لتوو‌رانه په‌یدا‌کرد که پ‌وه‌ندیان به‌تو‌ژینه‌وه‌که‌ی هه‌بوو.

فه‌ره‌یدون هوه‌یدا سا‌ی 1924 له‌واتی سوریا هاته‌ دنیا، ئه‌وسا ئه‌و
شو‌نه له‌ژ‌ر ئینتدابی فه‌ره‌نسی بوو. باوکیشی (عین الملک) وه‌ک
دیپل‌ماس‌کی ئ‌رانی، سه‌ر‌کی با‌ی‌زخانه‌ی نا‌ه‌سمی به‌رجه‌سته‌که‌ری
به‌رژه‌وه‌ندی ئ‌ران بوو له‌دیمه‌شق. باوکی هوه‌یدا، خ‌ی ب‌خ‌ی
پ‌گه‌یاند. کو‌ی نانه‌وایه‌ک بوو له‌شاری شیراز، به‌ام به‌ه‌ی خ‌و‌ندن
و ت‌ک‌شان توانی هه‌ک‌ش و له‌تارانی پایته‌خت ب‌ت به‌فرمانه‌ر.
سا‌ی 1917 شازاده‌یه‌کی قاچاری خوازت. هه‌وت سا‌ی به‌ر له‌وه‌ی
په‌هله‌ویه‌کان شو‌نی بنه‌ما‌ه‌ی قاچاری له‌ده‌سه‌ات ب‌گرنه‌وه. نازناوی
عین الملکی وه‌ک دیاری له‌هاوسه‌رگیریه‌که‌ی له‌لایه‌ن شاوی قاچاره‌وه
پ‌به‌خ‌شرا. له‌گه‌ ئه‌وه‌ی ده‌سه‌ات له‌بنه‌ما‌ه‌ی قاچاریه‌وه ب‌ په‌هله‌وی
ده‌گواز‌ته‌وه، که‌چی باوکی هوه‌یدا له‌وه‌رگرتنی پله و پایه‌ی حوکمی
نه‌که‌وت. سا‌ی 1931 له‌واتی سعودیا بوو به‌با‌و‌ز و چوار سا‌ی
له‌و‌دا ماوه و نازناوی (ئهمیری هج) ی پ‌به‌خ‌شرا که هه‌موو سا‌ی ک
سه‌ر‌کایه‌تی حاجیه‌ی ئ‌رانییه‌کانی ب‌ مه‌ک‌که ده‌کرد.

هه‌رچی هوه‌یدا و برا گه‌وره‌که‌شیه‌تی (ئهمیر عه‌باسی) به‌مه‌به‌ستی
ته‌واو‌کردنی خ‌و‌ندن به‌زمانی فه‌ره‌نسی له‌لای دایکیان مانه‌وه، سه‌ره‌تا
له‌دیمه‌شق دواتریش له‌به‌یروت. ئه‌وه‌ش وه‌ک هوه‌یدا ده‌ت‌ک‌او‌ژنه‌یه‌ک
بوو تا‌کو ت‌یدا ئه‌و درامایانه‌ ب‌ینی که ئه‌وسا روویان ده‌دا و
دواتر ر‌ژه‌اتی ناوه‌راستیان پ‌که‌نا. جولانه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌خواری و
ب‌او‌بوونه‌وه‌ی ئاییده‌کانی وه‌ک ک‌مونیستی و نازی له‌ن‌وان
ر‌ش‌بیرانی عه‌ره‌ب و دروستبوون ئیسرائیل له‌فه‌له‌ستین و سه‌ره‌ه‌دانی
توند‌ه‌وی ئیسلامی، به‌تایبه‌تی ئیخوانی موسلمین و هه‌ک‌شانی گرژی
له‌ن‌وان داگیرکه‌ر و با‌اده‌ستبوونی ر‌ژئاوایی. هاوکات عه‌ره‌به‌کان
له‌ز‌ر به‌شی ئیمپرات‌ریه‌ته‌ ده‌او‌ه‌که‌ی عوسمانی، و‌اتی نو و
ج‌راو‌ج‌ریان پ‌که‌نا و هه‌و‌یاند به‌هه‌موو توانایه‌ک ناسنامه‌ی
نو‌یان دا‌ب‌ژن. هوه‌یدا هه‌موو ئه‌وانه‌ی بینی.

به‌پ‌چه‌وانه‌ی ز‌ربه‌ی هاو‌یه‌کانی خ‌و‌ندنیشی له‌دیمه‌شق و به‌یروت،
هوه‌یدا بایه‌خی به‌کاری سیاسی نه‌دا، ه‌یه‌که‌شی ب‌ ئه‌وه گه‌او‌ه ئه‌و
لایه‌ن‌کی دیکه‌ی خوشتری د‌زیه‌وه. ئه‌ویش سینه‌ما بوو، که به‌واقیعه‌کی
ج‌گه‌ره‌وه‌ی داده‌نا. له‌کاتی به‌رپا‌بوونی جه‌نگی دووه‌می جیهانی
خانه‌واده‌که‌یان گه‌انه‌وه‌ شاری تاران و (ئهمیر عه‌باسی) برا گه‌وره‌ی

له ته مه نی بیست و یهك سا ی چوو ه ریزی هـزه کانی سوپا ، بهـام هوه یدا له بهر ته مه ن بچووکی ههر له به یروت ماوه و له وـدا درـژهی به خوـدندا. دوا ی هاتنه جـشی کورتخایه ن بـ ئو هـهـچوونه چه پـه و نیشتمانییه ی که له نـوان سا ی 1950 – 1951 له کاتی خـما یـکردنی نه وت روویدا ، بـ ته و او کردنی خوـندن رووی له پاریس کرد. له وـدا پـوه ندی به تینی ها وـیه تی له گه ناودارانی وهك (هه نری مارسی، هه نری کـربن، ریمـن ئارـن، مه کسم رودنسـن، کلود بوردی، و رـماننووسی ئـرانی تاراوگه نشین، صادق هیدایه تی) به ست.

دوا ی وه رگرتنی پله ی دکتـرا له بواری ئابووری بـ ماوه ی ده سا له پاریس، شاره خـشه ویسته که ی ماوه و له نووسینگه ی باـوـزخانه ی وـاته که ی کاری کرد. پاریس ئو شوـنه بوو که بـ یه که م جار تیشکی خسته سهر وهك دیپلـماسکار، کاتـك که یه کـك بوو له و سـ که سه ی شان دی ئـرانی له کـنگره ی دامه زرانندی مافه کانی مرـق. ئوه وه سهره تای هاریکارییه درـژه که ی ئو بوو له گه پرسه کانی مافه کانی مرـقدا. سا ی 1949 له ناو ئو شانده ئـرانیه دابوو که به شداری کرد له داـژتنی مافه سهرتاسه ریه کانی مرـق. له سا ی 1968 هوه یدا یه کـك بوو له نووسه ره سهره کییه کانی جاـدانی تاران، که کـنگره یه کی نـوده وـه تی بوو بـ یادی بیست سا یه ی جاـدانی یه که م په یماننامه ی مافه کانی مرـق و ئاههنگی گـا.

له و کاته ی هوه یدا له پاریس بوو، (توران مه نسوری) هاوسه ری یه که می ناسی، که باوکی ئو له ساـانی چله کانی سه ده ی رابردوو، سهرـك وه زیرانی ئـران بوو، بهـام ههر زوو ده رکه وت هاوسه رگریه که یان ئاسووده یی نییه، بـ یه دوا ی ماوه یه کی کورت ده ستبهرداری یه کتری بوون، ههرچه ند ئو یارمه تی هوه یدا بـ بنیاتنانی پـوه ندی به هـز له گه کـمهـك له چاکسازه گه نجه کان که حوسـن عه لی مه نسوری برا گه وره که ی توران، سهرکردایه تی ده کردن، ئو پیاوه ی سا ی 1964 بوو به سهرـك وه زیران.

هوه یدا له پاریس دوا ی نووسینی رـمانی (رـژه کانی نه خـشخانه) ، چه ندان رـمانی دیکه ی نووسی له وانه، (فـکـه خانه)، (له زه وی نامـدا)، (به فری سیناء) که هه موویان له ده زگای گالیماری چاپکران. ههروه ها چه ندان لـکـلـنه وه ی نووسیوه، له وانه (نه وتی ئـرانی) که بانگه وازـکی به هـزه بـ خـما یـکردن و سا ی 1951 بـ اوکراوه، و (ئیرـتیکیه تی هزار و یهك شه وه) و (مـژووی رـمانه پـلیسیه کان). له ساـانی شهسته کان توانرا هوه یدا رازی بکرـ ده ست له پله و پایه ی ناو رـکخراوی (یـنسکـ) هه بـگرت و بـگهـته وه ئـران، تاکو کاری دیپلـماسی ئه نجام بدات، ئو ئـزانه پـ بوون له هیوا له گه پـشنیاره کانی شا بـ چاکسازی که به (شـشی سپی) ناسرا بوو،

له ناویدا گڼ انکاری له ناو نه وه کانی کارکه رانی ناو د هزگا کانی وټات
هه بوو. به وېش ئه میر عه باسی برای هوهیدا سا ۱۹۶۵ توانی بېټه
به سهرک و هزیران و هوهیداش له گای کاری دیپل ماسیدا بوو
به بریکاری وهزیری دهره وه ب رځخراوه نځو دهو ټیپه کان. له سا ۱۹۷۱
وهک با ټولزی ئیران له نه ته وه یه کگرتووه کان ب نیویټرک
ناردرا. که تا سا ۱۹۷۹ دواي دروستبوونی کماري ئیسلامی له ژر
با ټا دهستی ټایه تو ټا خومه ینی، له و پایه یه ماوه.

له ماوه ی کارکردنی ناو نه ته وه یه کگرتووه کان هوهیدا بره وی
به سیاسه تی کرانه وه ی نځو دهو ټی له نځوان ه ټزه گوره کاند و ب
ماوه ی چوار سا ټیش سهرکایه تی لیژنه ی چهک دامایینی گرتنه ټسته.
سا ۱۹۸۰ کتبی (رووخانی شا) ب ټا وکرده وه، که ټیدا به ځای
باسی له ش ټی خومه ینی کردووه و رق و تو هی ځای له به رامبه ر
له س ټا ره دانی ئه میر عه باسی برای له نیسانی ۱۹۷۹ دهر ب یوه. دواتر
کتبی (ټا و نه ب مهلا) و دواي ټیپه بوونی ده سا ی دیکه ش کتبی
(خاچه شکاوه که ی) ی نووسی. که تو ټیپه وه یه که ب توندوتیژی سیاسي
له م ټرووی ئیسلامی. ئه و کتبه یه که م کتبی هوهیدا به زمانی
ئینگلیزی. دواتر کتبی کی دیکه ی به و زمانه به ناوی (شا و ټایه تو ټا)
نووسی. ټیدا هه و ټی ټیگه یشتن له ئیرانی نو ټا ده دات له ر ټیگه ی دیال ټیگی
نځوان ئه فسانه فارسیه ک نه کان و ته قالیدی ئیسلامی نو وه.

له سا ټا نی هه شتا کانیش لایه ن کی دیکه ی به هره ی هوهیدا له ئه نجامدانی
زنجیره ک نیگار و ک ټلاژ به دیارکه وت و بووه ټ مایه ی سهرسامی
هونه رمه ندانی هاوچه رخی، له وان ئاندی وارهل و شاعیر و نیگارک ټی
ئه مه ریکی مانوخر یه کتای. هوهیدا پاش به سهربردنی ملم ټا نی سه خت
له گه ټ نه ځای شیره نه ج، سا ۲۰۰۶ له شاری ټرجه یناي ولایه ته
یه کگرتووه کان کچی دوايی کرد. دواي ځای گیسلاي هاوسهر و ههر دوو
کچه که ی ماندانا و ر کسانای ج ټه شت.

سهرچاوه: ما ټیپه ی www.asharqalawsat.com

▪ مه به سستی رمانی (Les Quarantaines) که سا ۱۹۶۲
ب ټا ویکرده وه. (وه رگ ټټ)